

ВІДГУК
офіційного опонента,
кандидата історичних наук
Короля Василя Васильовича на дисертацію
Тарасюк Ірини Петрівни «Бог і людина у світоглядній традиції українців
(на матеріалах народних паремій)», подану до захисту на здобуття
наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.05 –
етнологія

Сучасна людина особливо часто звертається до духовних скарбів народу, апробованих упродовж віків. Саме тому кожне нове, фахове етнографічне дослідження, присвячене різноманітним аспектам традиційної культури українців, є надзвичайно актуальним в наш час та викликає підвищене зацікавлення. Це повною мірою відноситься і до рецензованої дисертації Ірини Тарасюк, адже тема її дослідження пов'язана з особливою ділянкою духовної культури українців – світоглядними уявленнями про Бога та людину репрезентованими в концентрованих зразках народної творчості – пареміях.

Об'єктом наукового зацікавлення дисертаційного дослідження І. Тарасюк власне і стала така складна, цікава, неординарна та досі не опрацьована тема про Бога і людину у світоглядній традиції українців. Позитивною рисою представленого роботи є її широка джерельна база, яка є запорукою успішного етнологічного дослідження. Вагому частку джерельного матеріалу становлять польові етнографічні записи зібрані власноруч авторкою.

Рецензована дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків та додатків (загальний обсяг 277 с., основний текст 224 с.), зміст яких засвідчує розуміння дослідницею предмету, завдань, які вона поставила перед собою, системність її підходу, наукову сумлінність. Внутрішня класифікація кожного з розділів у виглядів підрозділів вибудована в струнку та логічну систему.

У **вступі** (С. 13-19) чітко обґрунтовано актуальність обраної теми, науково коректно сформульовано мету, окреслено об'єкт та предмет роботи. Цілком логічно і достатньо обґрунтовані хронологічні рамки та географічні межі

роботи. Водночас, хронологічні межі (XIX – початок XXI ст.) доцільно було б винести у заголовок. Вказано наукову новизну та практичне значення дисертації; логічно окреслено систему використаних в дисертації методологічних принципів, справляє враження доволі сконденсованого та структурованого тексту.

У першому розділі дисертаційної роботи **«Історіографія, джерела та методологія дослідження»** (С. 20-45) представлено науковий доробок, як вітчизняних так і зарубіжних, науковців-етнологів зазначеної царини від XIX ст. до сучасності. Дисертантка характеризує головні праці, присвячені досліджуваній проблематиці. Значну увагу в роботі присвячено характеристиці джерельної бази, яку поділено на неопубліковані та опубліковані матеріали. Залучено широке коло архівних джерел та наукової літератури яке складається з (263 позицій) і виконане із дотриманням останніх вимог бібліографічного опису.

У другому розділі **«Уявлення про Бога у народних приповідках»** (С. 46-145) дисертанткою проаналізовано особливості народних уявлень про Бога, як Творця, Усюдиущого, Вседержителя і людину як образ Божий. Дослідниця розкриває традиційні уявлення українців про Бога як найвищого суддю та абсолютну справедливість. З'ясовує функціональний аспект поняття та ідеї Бога в українській світоглядній традиції. Розкриває ідею Бога як стрижень релігійної свідомості, яка існувала століттями і підтримувала українців у кризові періоди життя етносу. Авторка слушно звертає увагу на те, що ця ідея продовжує служити символом стабільності, справедливості й захисту для значної частини нашої людності.

У третьому розділі **«Релігійно-світоглядні основи повсякденної життєдіяльності українців»** (С. 146-232) дисертанткою висвітлено народні уявлення про релігійну категорію «надія», її різновиди в народній філософії на прикладі українських паремій. Значну увагу І. Тарасюк зосередила на специфіці відображення в народних пареміях надії на Бога як способу позитивного виходу з кризових ситуацій.

Окремий підрозділ присвячено уявленню про Бога як основі традиції гостинності українців. Дослідниця розкриває широкий комплекс народних уявлень та вірувань пов'язаних з традицією гостинності, яка являє собою важливий аспект етнонормативної культури. Через призму паремії дисертантка розкриває норми народного етикету, правила прийому гостя, регламентовані умови гостювання, особливості світосприйняття, вироблені у процесі асиміляції ментальних особливостей наших предків і християнської науки.

Загалом авторський виклад демонструє добре оперування фактичним матеріалом, присутність доречних коментарів. Кожен розділ дисертаційного дослідження І. Тарасюк завершують вмотивовані та підкріплені конкретними аргументами висновки. Дисертацію підсумовують добре прописані, науково акцентовані висновки, які цілком кореспондуються із науковими завданнями роботи. Дисертантка проявила уміння добирати, систематизувати та аналізувати залучену інформацію для доведення поставленої мети.

Дискусійні положення та зауваження

Оцінюючи дисертацію Ірини Петрівни Тарасюк як завершене повноцінне наукове дослідження, все ж виникла потреба висловити окремі побажання:

- Варто було б більше уваги приділити архівним неопублікованим матеріалам, оскільки дисертантка згадує лише записи О. І. Дея, та власні польові етнографічні матеріали, оформлені в окремі зошити, що зберігаються в архіві Інституту народознавства НАН України.

- Доцільно було б приділити вагомішу увагу такому жанру малої фольклорної прози як клятви, прокльони, чи навіть виділити в окремий підрозділ народні уявлення про Бога через призму прокльонів.

- Можливо варто було звернути увагу на звичай божитися на Євангелії який супроводжувався короткою примовкою (даний звичай спорадично фіксувався нами на Закарпатті ще навіть на поч. ХХІ ст.).

Загалом висловлені зауваження та побажання не ставлять під сумнів отримані наукові результати дисертантки.

Загальний висновок

Дисертаційна робота на тему «Бог і людина у світоглядній традиції українців (на матеріалах народних паремій)» виконана вперше і суттєво поглиблює наявні знання етнографічної науки, та є вагомим внеском у вивчення традиційних світоглядних уявлень наших предків.

Дисертація є самостійним, цілісним та завершеним дослідженням з яскравими ознаками новизни, містить науково обґрунтовані результати та висновки щодо народних уявлень про взаємодію між Творцем і людиною через призму паремійної творчості українців. Таке узагальнююче етнологічне вивчення народних уявлень про Бога дозволить краще репрезентувати духовну спадщину нації.

Вважаємо, що дисертаційна робота на тему: «Бог і людина у світоглядній традиції українців (на матеріалах народних паремій)» виконана на належному теоретичному рівні, відповідає вимогам, що висувуються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук відповідно до п. 11, 12, 13 Постанови Кабінету Міністрів України № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» від 24 липня 2013 р. (зі змінами), а її автор Тарасюк Ірина Петрівна цілком заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.05 – етнологія.

Офіційний опонент:

**кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
відділу фондів, Комунальний заклад
“Закарпатський музей народної архітектури
та побуту” Закарпатської обласної ради**

В. В. Король

Підпис В. В. Короля підтверджую:

заступник директора

М. І. Мелена